

היכל החתם סופר

גיליון שבועי בעיתונות ותרבות
של מרנא החתם סופר זי"ע

גיליון י"ג • פרשת שלח • כ"ה סיון תשפ"ה

בפתח היכל

שלח לך אנשים

מי שלח את המרגלים, משה רבינו או כלל ישראל?...
בלשונות הפסוקים יש חילוק בדבר בין פרשתנו לפרשת דברים. שלפנינו מבואר בלשון הכתוב שהיה זה באופן של 'שלח לך', ואילו בפרשת דברים (דברים א, כב) כתיב 'ותקרבון אלי כלכם ותאמרו נשלח אנשים לפנינו ויחפרו לנו את הארץ'. הרי שהיו המרגלים שלוחם של ישראל.

רבינו זי"ע (חת"ס קמון) מצביע על שינוי זה וכותב שזה היתה שרש כל נפילת המרגלים!

והוא, דבאמת המרגלים מצד עצמם צדיקים היו, וכדדרשין (רש"י יג, א) 'כולם אנשים ראשי בני ישראל המה' הרי דהיו צדיקים מעיקרא. אך היות ובעם ישראל היו אנשים שכונתם בשליחת המרגלים לא היתה לטובה, מחוסר אמונתם ובטחונם בהקב"ה, הרי שרוח רעה זו של המשלחם היתה בעוכרי השליחים עד שנהפך לבבם לרעה מחמת מחשבתם הרעה של המשלח.

ובלשון רבינו: "ראה לי דעיקר חטא מרגלים היה מחמת כוונת השולחים, כי הרבה מפסדי השליח על ידי כוונת המשלח, וכן יאירע לשלוחי ציבור בימינו בעונותינו הרבים..."

ומבאר שם רבינו כי באמת מטעם זה צוה הקב"ה למשה 'שלח לך אנשים', לך לדעתך, כדי שיתכוונו המרגלים בהליכתם על דעתו ועל כונתו של מרע"ה ובכן יעלה שליחותם בטוב. ובאמת כן היה 'וישלח אותם משה על פי ה'".

אמנם משה שאירע הוא: "אמנם נתערב זה מחשבה זוהי, כי אירע מקרה שבאותו זמן ממש שצוה ה' לשלוח מרגלים, בו בעת נגשו כל בני ישראל לפני משה לשלוח להם מרגלים, כאמור בפ' דברים ושם נאמר ויטב בעיני הדבר, כי חשב משה שהסכימו דעתם לדעת המקום ב"ה, אמנם עי"ז אירע קלקול הלז, כי לא ה' בחינת מחשבת כלם שוה ורבים עשו מקטנות האמונה ויצא העגל הזה..."

ומבאר רבינו עוד עי"ז את התואר של המרגלים לראשי בני ישראל, וכותב שאין תאר זה למעלתם, דידוע שהשלוח ע"י הקב"ה קרוי בשם 'מלאך' בשעת שליחותו, כאמור (במדבר כ, טז) 'וישלח מלאך' שהמכוון על משה רבינו, וכתיב (שופטים ב, א) 'ויעל מלאך ה' מן הגלגל' שהמכוון על פנחס. ומעתה אילו היו המרגלים לשלוחים, לשמש כשלוחי דרחמנא לא יתוארו 'ראשי בני ישראל' אלא מלאכים, אך מאחר שאירע הדבר שהלכו לבסוף על דעת בני לא נחשבו כמלאכים אלא כראשי בני בלבד.

והכלי חמדה בפרשתנו הביא בשם האבני נזר רבו שגם הילך בדרך זו, והביא לזה מקור גדול ממתני', וז"ל: "ושמעתי הדברים ביתר ביאור מכ"ק אדמ"ו מאור הגולה רשכבה"ג מסאכאטשאוו זצלה"ה לפי מה דמבואר במשנה דברכות (דף:): שליח ציבור שטעה סימן רע לשלוחיו, ששלוחו של אדם כמותו, הרי דכח המשלח בהשליח. לזאת אם ה' באמת כן דהמרגלים היו נשאים שלוחים של משה רבינו ע"ה היה בהם כחו של מרע"ה ולא היו נכשלים אמנם הם במחשבתם כיון שה' לצורך ישראל ועפ"י בקשם נעשו שלוחין של ישראל וכיון דכח המשלח בשליח לזאת דברו בגנות הארץ".

יהי ה' אלוקינו עמנו, ונזכה תמיד להיות עבדים ושלוחים למקום ולעבדיו, ויהיה כח המשלח בשלוחים לטב ולחיים ולשלום, אמן.

א. סייף לר
פארוכא

הקוּשֶׁל
בציור רבינו
החתם סופר
פרטים
בעמוד ג'

פנינים מתורת רבינו

עורכים בשפה ברורה לשולחן השבת

האדם לחטוא בהנה (ויקרא ה, כב), הערים אשר הוא יושב בהנה (כאן), אשר אתה בוטח בהנה (ירמיה ה, יז).

והביאור, כי ב' ראשי מחטיאים במ, האחד הם חברים רעים, והשני הוא שטר בטחונם מהש"ת ובוטח באדם או בעצמו כוחו ועשרו. וזהו "אשר יעשה האדם לחטוא בהנה", מה הם הגורמים לאדם לחטוא, "הערים אשר הוא יושב בהנה" היינו התחברות עם חברים רעים, ועוד "אשר אתה בוטח בהנה", היינו שתמורת הבטחון בהש"ת הוא בוטח בהנה.

(תו"מ דף ג')

זכות בעל חסד מתברכים הפירות גם בארץ שאינה מבורכת

היש בה עץ אם אין והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ (יג, ב)

היש בה עץ, היינו הצדיק המגין על דורו כעץ (ב"ב טו), וזהו בעל גמילות חסדים שאוכל פירותיו בעולם הזה (פאה פ"א מ"א), והעולם נהנים מפירותיו, ומזכות פירותיו, והוא מגין על דורו כעץ.

וזהו כונת הכתוב, **היש בה עץ**, אם יש בה צדיק כזה, אל תקחו מפרי הארץ, כי אין כאן שום הוכחה שהארץ עצמה מבורכת, שהרי בזכות הצדיק הזה שהוא בעל גמילות חסדים, הפירות מתברכים גם בארץ שאינה מבורכת. ורק **אם אין**, כלומר שאין בה צדיק כזה, **והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ** ויהיה הוכחה מפירות אלו שהארץ עצמה מבורכת היא.

(חת"ס עה"ת דף ט"ו)

המשקיע מעות ללמוד בניו תורה, אחד מהם ודאי יצליח

בכאכם אל הארץ אשר אני מביא אתכם שמה, והיה כאכלכם מלחם הארץ תרימו תרומה לה', ראשית ערסכתכם חלה תרימו תרומה כתרומת גרן כן תרימו אתה, מראשית ערסכתכם תתנו לה' תרומה לדרויתכם (טו, יח-כא)

בפסוקים אלו מרומז למי שמוציא מעותיו להוצאות בניו לתלמוד תורה, והוא מרומז ב"ראשית ערסותיכם חלה תרימו תרומה", היינו ההשקעה בלימוד בניו הקטנים, שיהיה **"ראשית ערסותיכם"** מלשון תינוק המוטל בעריסה, יהיה **תרומה** שהוא תורה (תורה מ' כידוע, וזה"ק ח"ג קט"א), והגם שאין כולם מצליחים, מכל מקום יעשה את שלו וילמדם תורה, וכדברי חז"ל (ויק"ד ב א) שמתוך מאה היוצאים מבית הספר, נכנסים למשנה רק עשר, ומתוכו רק אחד לגמרא. וזהו **כתרומת גורן כן תרימו אותה**, שאחד ממאה הוא תרומת מעשר על דרך הנ"ל.

"אמנם זה יהיה בטוח, שעל כל פנים אחד יצליח, וזהו **מראשית ערסותיכם**, מראשית ולא כל ראשית, **תתנו תרומה לה' לדרויתכם**, שישאר למדן לדורות עולם".

(תו"מ דף ג')

תפילת משה היה על שנות יהושע שיקבל מוקיעור שנות המרגלים

ויקרא משה להושע בן נון יהושע (יז, טז)

תרגום יונתן כד חמי משה ענוותנותיה דיהושע בן נון קרי שמיה יהושע.

פירוש, כי אמרו חז"ל (חגיגה ה) שהשנים שמתקצרים מאנשים, נותנים אותם לתלמיד חכם המעביר על מידותיו, אך הנה אותם השנים אינם מתקנים כ"כ, שהרי היו קצובים לאדם שאינו הגון כ"כ, על כן כד חמי משה ענוותנותיה דיהושע בן נון, חשש ששנות מרגלים יתנו לו, ואז כשיגיע לאותן השנים שהם מבעלי לשון הרע, אפשר שיכשל גם הוא באותו חטא מקום אחר ובזמן אחר, על כן התפלל עליו משה "יה יושיעך מעצת מרגלים", כלומר על שנים אלו שיתוספו לו מהמרגלים, אבל לא היתה תפילתו על הליכתו עתה עמהם, שהרי יהושע בעל בחירה הוא, ובדאי יתברר בטוב שלא להיות עמהם בעצתם.

וזהו הפירוש "ויהושע בן נון וכלב בן יפונה חיו מן האנשים" (להלן יד, לח), דמחמת צדקתם קיבלו מותיהם השנים של האנשים.

(חת"ס עה"ת דף טו)

מטרת ארץ ישראל הוא להחכים ולהתקדש ובכך ימאס בתענוגות הגוף

עלו זה בנגב וגו', וראיתם את הארץ מה היא (יג, יז-יח)

על דרך מוסר יש לפרש, כי מי שירצה ללמוד תורה א"א שיהיה נמשך אחרי תענוגות של הבל, כי בכך הוא מבלה כל ימיו ברדיפה אחר תענוגות ואין בידו ללמוד תורה, ואך רק מי שלומד תורה הוא רואה שכל תענוגי הגוף הכל הבל.

והנה אמרו חז"ל (ב"ב כה:) הרוצה להחכים ידרים, היינו שילך לדרום שם הוא ארץ ישראל שממש מתפשט הקדושה והחכמה, ואוירא דארץ ישראל מחכים (ב"ב קנח:). וזהו כונת הכתוב "עלו זה בנגב", שכאשר תעלו לארץ ישראל, יהיה מטרתכם ללמוד מנגב שהוא דרום, להחכים ולהתקדש, ואם תלכו על תכלית זו, ולא כדי לאכול ולשתות, ממילא "וראיתם את הארץ מה היא", דהיינו שתראו את תענוגות הארץ הגשמיים "מה הוא" כלומר שאינו חשוב כלום.

(ספר חת"ס מאמרים חדשים, מרשימת הגר"ג טישנצ'ר תלמיד מורה"ם שיק, ששמע כן מרבו בשנת תרל"ה בשם מן החת"ס)

שכן רע ואיבוד הבטחון הם הגורם לחטוא

ומה הערים אשר הוא יושב בהנה (יג, יט)

א"שר ה'א' יושב ב'הנה הוא ראשי תיבות כמו א"כה י'שבה ב'דד ה'עיר. והנה ג' פעמים במסורה 'בהנה': אשר יעשה

חייגו:

0733.454.678

אזרח:ב

1-605.615.70.10

טעמו ודאו כי טוב

מאות שיעורים חדשים, שיחות, וסיפורי קודש מתורת מרנא החתם סופר זי"ע

לשה"ק אידש אנגלית צרפתית

כמו"כ תוכלו בקו זה להירשם לקבלת הגיליון, ואפשרות מענה על מדור 'לחידוד'

קו היכל
החתם סופר

ואתפלפל כדת

עדברי נאוי הדורות העפלים בתורתנו

בפרשת המקושש

תמיהתו של הגאון רבי דוד פריעדמאן אב"ד נאדאש: איך תהיה אשת צלפחד זקוקה ליבום, הרי היה מומר לחלל שבת בפרהסיא...
 * האם באמת חטא המקושש במעמד כל בני ישראל * האם בחילול שבת אחת של אדם כבר נעשה ע"ז מומר לכל התורה כולה?

איך רצו בנות צלפחד שאמם תתייבם, הרי אביהם היה מומר לחלל שבת בפרהסיא

בגמ' (ב"ב קט"ז) אמרינן: "תנא בנות צלפחד חכמניות הן דרשניות הן צדקניות הן. חכמניות הן, שלפי שעה דברו. דא"ר שמואל בר רב יצחק, מלמד שהיה משה רבינו יושב ודורש בפרשת יבמין, שנאמר כי ישוב אחים יחדו, אמרו לו, אם כן אנו חשובין תנה לנו נחלה כבן, אם לאו תתייבם אמנו. מיד ויקרב משה את משפטן לפניו ה'..."

והנה הגאון רבי דוד פריעדמאן אב"ד נאדאש שלח לרבינו תמיהה רבתית בזה (ש"ת חת"ס ח"ו סי' לו). דהנה נחלקו הראשונים במומר שמת בלא בנים אם אשתו נופלת ליבום, דבמרדכי (יבמות רמז כט) הביא מרבי יהודאי גאון דאשת מומר אינה מתייבמת. ואילו הרשב"א (יבמות כב) והנימוק"י והטור (אבהע"ז סי' קנז) חלקו עליו דגם אשת מומר חייבת ביבום.

ומעתה הקשה הגר"ד, הרי ק"ל (חולין ה) דמומר לחלל שבת בפרהסיא הוא כמומר לכה"ל כולה, ומעתה אם צלפחד מקושש היה (כדברי הגמ' שבת צו), הרי כיון דצלפחד חילל שבת בפרהסיא הרי הוא כמומר לכל התורה כולה, ומעתה יוקשה לדעת רבי יהודאי גאון איך רצו בנותיו שתתייבם אמו.

האם חילול שבת של המקושש היה בפרהסיא או בצנעה

ותחילה כתב רבינו ז"ע לדון דשמא כלל לא היה חילול שבת של המקושש בפרהסיא. וכתב דאין לזה מקור מפורש שחילל בפרהסיא, אלא דהוא מדויק מדברי הילקוט. דאי שם על הפסוק (ג' לג) ויקריבו אתו המצאים אתו מקשש עצים אל משה ואל אהרן ואל כל העדה, 'שבא בחבילתו על כתפו', והיינו שהופיע בפני משה אהרן וכל העדה כשחבילתו על כתפו - בעודו חוטא, והרי דהיה חילול שבת נגד כל העדה ופרהסיא דפרהסיא הוי, אך כתב רבינו דבאמת הוא תלוי מה היה חילול שבת שלו, שנחלקו בזה במס' שבת (צ"ה) אי היה תולש או מעמר או מעביר ד"א ברה"ר, ובשלמא אי מעביר הוי שייך לומר דבא לפני משה והעדה כשחבילתו על כתפו ונמצא שראו כל העדה את חילולו, אבל אי מעמר או תולש הוי ולקח חבילה זו עמו א"כ לא ראו החילול עצמו. ומעתה לדעה זו שפיר אפשר דלא היה החילול עצמו בפני עשרה, אלא בפני העדים לבדם, ושפיר אינו כמומר לכה"ל.

ובאמת מה דפשיטא לרבינו של'פרהסיא' בעינן עשרה, אינו דבר השווה לכל הדיעות, דהנה אי' במתני' (חולין ד') 'השושט בשבת וביום הכיפורים אף על פי שמתחייב בנפשו שחיטתו כשרה', ובתוס' שם (ד"ה השושט) הקשו: 'אימא אי במזיד איך שחיטתו כשרה והא מומר לחלל שבתות אסור לאכול משחיטתו כדמוכח לעיל וכו' ויש לומר דהתם בפרהסיא, והכא בצינעא'. אמנם בפירוש המשניות להרמב"ם כתב 'ואמר השושט בשבת, אם היה שוגג, ולפיכך שחיטתו כשרה ושמא תאמר ולמה לא תהא שחיטת מזיד בשבת כשרה, הואיל ואינו מחלל שבת ואין שחיטתו פסולה אלא אחר גמר שחיטתו וכו', דע שמשיתחיל לעשות חבורה בצואר הבהמה הוא מחלל שבת קודם שישחוט שום דבר מן הושט והגרגרת וכו'.

והקשה בפלתי (סי' ס"א ס"ב) על דברי הרמב"ם שהעמיד מתני' בשוגג, אמאי לא תירץ בפשיטות כדברי התוס' דאירי בצינעה, ותירץ דהרמב"ם שם (ד"ה השושט) אינו דקא כשעושה בפני עשרה אלא דכל שעושה בעדים והתראה, והתיר עצמו למיתה, הרי מגלה דעתו שרוצה לפרוק עול ותשיב כפרהסיא. וכן כתב בסנהדרין קטנה (סנהדרין ע"ה) עפ"י דהפרמ"ג (שפ"ד ס"ב סק"ז) דכל שיועד שיתפרסם מקרי פרהסיא, דלפ"ז כל שעושה בפני עדים והתראה ויריד בשבת כשרה, הואיל ואינו מחלל שבת ואין שחיטתו פסולה אלא אחר גמר שחיטתו וכו', דע שמשיתחיל לעשות חבורה בצואר הבהמה הוא מחלל שבת קודם שישחוט שום דבר מן הושט והגרגרת וכו'.

תמיהת הכלי חמדה על דברי רבינו - הלא מפורש הוא בתוס' דהמקושש היה בפרהסיא

והנה הכלי חמדה (בפרשתן אות ב) מביא את דברי רבינו דאין מקור מפורש שהיה המקושש בפרהסיא, והקשה, דלכאורה

אשתמיט לי' דברי התוס' מפורשים בסנהדרין (ע"ה ד"ה לא), שנתקשו שם, מה היה משה רבינו מסופק באיזה מיתה יהרג המקושש, הא סתם מיתה האמורה בתורה היא חנק, ותיירצו "דמתוך הסברה היה מדמה לעובד עבודה זרה דבסקילה כיון דמחלל שבת בפרהסיא הרי הוא כעובד עבודה זרה". הרי מבואר בתוס' דמקושש היה מחלל שבת בפרהסיא, ואמאי כתב רבינו דאין מקור מפורש לזה.

וכתב ליישב, דיש לומר שאין כונת התוס' דמקושש היה בפרהסיא, דמנא להו זאת להתוס'. אלא כונתם ז"ל הוא רק לבאר מהו הצד שהיה למשה שאין מיתתו בחנק, ועל זה כתב, להיות ומחלל שבת בפרהסיא הוא כעובד ע"ז, א"כ אפשר כבר שגם בצנעה אין מיתתו בחנק אלא בסקילה. ובאמת הסכים הקב"ה על ידו דמחלל שבת חייב סקילה. ע"ש.

ואם אכן נפרש כן בדברי התוס', נזכה ליישב גם את תמיהתו העצומה של רעק"א על דברי התוס' שם. והוא, דלמעשה אין מקור אחר שמחלל שבת בסקילה אלא בפרשה זו דמקושש, ומעתה אם אכן ביארו בתוס' דהצד של משה לחייב את המקושש בסקילה הוא רק משום שהיה חילול שבת בפרהסיא וכעובד ע"ז דמי, א"כ מהיכן למדנו לדינא לחייב סקילה גם בצנעה, דילמא צדקה סברתו של משה ורק בפרהסיא נועי' סנהדרין קטנה שם שיישב קושייתו עפ"י דברי שהזכירו לעיל. אמנם להאמור דבאמת מקושש בצנעה הוי ועכ"ז למדנו דכל מחלל שבת בסקילה הוי, נ"חא.

טענת הג"ר דוד שבחילול שבת הראשון אכתי אינו נעשה מומר - ודחיית רבינו טענה זו

והנה הג"ר דוד מנאדאש הנ"ל רצה ליישב קושייתו ולומר דבפעם הראשונה שאדם מחלל שבת עדיין אינו נעשה בכך לומר לכל התורה, וא"כ יוכל לזקוק את אשתו ליבום ושפיר טענו בנות צלפחד אם לא תתייבם אמנו. אך רבינו הוכיח דלא כדבריו מדברי הרמב"ם ה"ל בדשוחט בשבת כיון שבתחילת שחיטתו נעשה מומר שוב אין סוף שחיטתו כשרה, והרי לן להדיא דאף בפעם אחת בפרהסיא נעשה מומר. וכל שכן כאן שבא בחבילתו וכבר נעשה מומר על העברת ד' אמות הראשונות [וכ"נ באמת הש"ך י"ד ב"ד סק"ז דאף ב"פ א"סג].

עוד רצה הגאון הנ"ל ליישב דכיון דמבואר דהיתה כונת המקושש לשם שמים, לכן אף דחילל שבת בפרהסיא אין בכך לעשותו כמומר לכה"ל שהרי כונתו לשם שמים. אך רבינו שם מ"אן גם בזה, ודחה דבריו אלו, שהרי ב"ד בפועל אינם יכולים לדון עפ"י כונתו שהיתה לשם שמים והם צריכים להורות כפי ראות עיניהם, ולכן באמת הרגוהו ולא פטרוהו משום מחשבתו [ועי' מהרש"א ב"ב שם שכתב דכיון דהיה דעתו לש"ש היתה המלאכה גנדר מלאה שא"צ לגופה, אך עכ"ז ענשוהו ב"ד משום דלפי ראות עינם חטא ואין לדיין אלא מה שעיינו ראוהו].

אמנם ראה בספר 'שלשה ספרים נפתחים' [להגר"י מנדלקארן ז"ל] בקונטרס יד יוסף (אות מ"ז) שגם הוא הקשה לפני הגאון החלקת יואב זצ"ל כקושיא הנ"ל, והשיבו החלק"י בזה"ל: "חס ושלוש, המקושש לא היה לו דין מומר, אסור לומר כן הלא לשם שמים נתכוון..." עכ"ל.

מהלך החת"ס עצמו לענין דינא דרבי יהודאי גאון לא סגי במומר לשבתות או לע"ז

ומסקנת רבינו ליישב, דאף לרבי יהודאי גאון דמומר אין אשתו זקוקה ליבום, אין כן הדברים כי אם באופן שהמיר דתו ויצא ממחנה ישראל עד שדבק באומה אחרת ה", אבל מומר לשבתות או לע"ז, ועדיין מקיים שאר מצוות, אף דדינו כמומר לכה"ל כולה מ"מ אשתו עדיין זקוקה ליבום. ולכן המקושש אף אי נימא דהוי פרהסיא מ"מ אינו בגד מומר. עוד כתב רבינו שם דאף אם חטא צלפחד מ"מ מיתתו ודאי בתשובה היתה, והראיה הוא כמו שהביא רש"י מדבריו חז"ל על הפסוק (במדבר כז, א) 'ותקרבנה בנות צלפחד כן חפר בן גלעד בן מכיר בן מנשה גו' דכל מי שמעשיו ומעשה אבותיו סתומים ופרט לך הכתוב באחד מהם ליחסו לשבת, הרי זה צדיק בן צדיק, ומכאן דצלפחד צדיק היה ועל כרחן דשב בתשובה, וא"כ שפיר יצא מכלל מומר.

מדור נושא פרסים: הגרלות מיוחדות בין המשיבים

לחידודא

חידודא ענינו עתירת רבית ז"ע

בירושלמי (פ"ה ה"ה) הובא דעת ר"ע דהיו כ"ד מרגלים ודריש לה מאיש אחד איש אחד למטה, ותמיהא א"כ למה נאמרו בתורה רק י"ב, וכן תמיהא שהרי מכאן הוא המקור ד'עדה' הוא עשרה (מגילת כג), ואם הוי כ"ד מנלן שעדה היינו עשרה?

תורת משה פרשת דברים ד"ה הנה בירושלמי

כל תשובה (על כל שאלה בנפרד) מזכה את המשיב בברטים הנלה

גם בין המשיבים בחודש סיון תתקיים הגרלה על כרטיס טיסה לציון רבינו החתם סופר 4-4 זוכים כל אחד בסך 500 ש"ח

תשובות ניתן להחזיר באופנים הבאים:

1. בנדרים פלוס בקטגוריית "היכל החתם סופר"
 2. בטלפון 0733.454.678 שלוחה 4 (לאחר בחירת השפה)
 3. במייל CH3131325@gmail.com
- יש לציין, שם, כתובת, טלפון, ומקום לימודים.

יש לשלוח כל תשובה בהודעה נפרדת.

בקרוב קדושים

שבחי עזרי' ז"ע ע"פ צדיקי וצאורי הדורות

הרה"ק ה'שר שלום' מבעלז זי"ע (ב)

מתי התחיל השר שלום לכתוב את רבינו זי"ע בכינוי 'הקדוש'

ראשית כל ארשום לך מאורע אשר בידי הוי העובדה, זה כמה שנים בשנת המלחמה (תרע"ה) בעש"ק פ' נחמו נסעתי לראצפערט עם גיסי הרב מ' אברהם סופר נ"י כעת אבד"ק פיומנע (בן א"ח הגאה"צ שליט"א - בעל התעודות תשובה - אבד"ק ערלוי), תכלית נסיעתנו ה'י' כדי לקבל פני צדיק הדור בשעתו מ' יששכר דוב רקח מבעלז זצ"ל, כאשר נכנסנו לחדרו כדי לקבל שלום ממנו, והצגתי גיסי בתור נכד החת"ס זצ"ל, קם הצדיק על רגליו ואמר בלחישתו "החתם סופר הקדוש" (דער הייליגער חתם סופר).

אחרי שישב ונכנס עמנו בשיחה, אמר שייסביר לנו סיבת הדבר מדוע נתקבל החת"ס בתור "החתם סופר הקדוש" גם בפי עולם החסידות, מפני קדושת תורתו, אף שבוודאי הוי עוד גדולים שלא נכתרו בתואר 'הקדוש'. רק הוא ימסור לנו הטעם בשם כ"ק מר אביו הגה"צ זצ"ל שקבלו מאז"ק הגה"צ מו' שלום רקח זצ"ל, והוא, אנשים שלנו (אונזערער לייט - חסידי בעלז) שהו בימים שבין פסח לשבועות בעיר הבירה ווינה, והדבר נסתבב שלא הספיקה להם השעה לשוב הביתה טרם החג, ועליהם ה'י' לחוג חג השבועות ביניהם בסביבה זרה להם מה שלא ה'י' לפי רוחם, וע"כ החליטו לנסוע לעיר הקרובה פרסבורג וכמובן קבלו מיד פני החת"ס ז"ל אשר הראה להם פנים מסבירות, והמנהג ה'י' בפ"ב להיות נעור כל הלילה ומיד כשהאיר המזרח להתפלל שחרית, וכן נהגו גם הם והתפללו אצל מנינו של החת"ס, וראו שם מין עבודה מה שאין רואים אצלנו אפילו ביום הכיפורים, ולכן אומרים גם אנו 'החתם סופר הקדוש'...

הגר"ר משה דייטש אב"ד סובטיצא, זכרון למשה עמ' 90 ועי' אור הצפון קובץ מו עמ' קו שהביאו עדויות שסיפר הרח"ק מהר"א מבעלז עצמו עובדא זו, ואין שהפליג השר שלום והתבטא כנ"ל שתפילתו של החת"ס בשבועות אין רואים אצלנו אפילו ביום כ'.

תולדותיו

פרקי חייו של רבינו זינג"א

ימי נעוריו (ב)

[על סדר קדשים], וטרם הקריבו על מזבח הדפוס ביקש מיידו ורעו הגאון רבי נתן אדלער, לתת על ידו אחד מתלמידיו המופלגים, אשר לאל ידו להבין שמעתא אליבא דהלכתא וחדושים על אופנם, למען ידע לברר וללבן חרולי הטעות והשגגות מתוך הספר.

וימלא רבי נתן אדלער בקשתו, ושלח אליו את היניק וחכים משה סופר [א"ה], והיה זה בטרם מלאו לרבינו י"ג שנים, כי בשנת תקל"ו כבר נדפס ספר מראה כהן עמ"ס זבחים]. אחר הצהרים הלך אל המחבר, ויהי כאשר בא החדרה לא דבר מאומה, כי מדת הבושה אחות הענוה היתה מלבושו. הרב המחבר לא קם ולא זע ממקומו, כי אמר בלבו כי הוא אחד מנערי הבית. כאשר ראה המחבר כי הוא עומד רגעים אחדים אחורי הדלת בלי פתחון פה, שאל אותו הרב 'מה בקשתך בני'. ובענות חן השיבו, כי רבו רבי נתן אדלר שלח אותו לעיין בעין הגיון עמו בספר אשר הכין בדפוס. שומם ודומם ישב הרב, ויאמר בלבו אך צחוק עשה עמי רבי נתן אדלער וכהתל אנוש יהתל עמי. וזרק מרה בתלמיד הצעיר, וישלחהו בחרי אף אל מקומו.

ברוח כהה הלך משה אל רבו ויספר לו את אשר קרהו. רבו השיכח סערתו לדממה, ועוד המה מדברים, והנה המחבר מראה כהן לפניו, וידבר אתו קשות ותבע עלבונו מה זאת עשה עמי, וכי לשחוק היתה כונתו, ויען הרב רבי נתן אדלער 'אל נא ידידי חלילה לי להרעימך, לא צחוק עשיתי עמך, לחפץ אשר דרשת ממני בחור מופלג, מלאתי רצונך, אם גם כך בשנים הוא בכל זאת אשכולות שכלו הבשילו כאב בחכמה, ורק על ידי תלמידי משה יפיק רצון ומלאכתו באמונה ובהגיון רב יעשה.

כאשר שמע הרב הגאון בעל מראה כהן את דברי הרב רבי נתן אדלער, פייס את היניק וחכים לפני רבו בדברים, ובקש אותו ללכת עמו, בפעם הראשונה הראהו נכאת חדושי והורה לו את הדרך הנכונה להעביר עין על ההגהה. והוא הבין תכלית דבריו, והתבונן לישר הדורי הטעות אשר עלו בכתב יד הרב המחבר. בראותו את רוחו הנפלאה והנשגבה, היה מלא תמיהון וכליותיו עלזו בקרבו, יען ראה כי ירד לסוף דעתו בפעם אחת. בהרבה מקומות קשר עמו פלפול וסלסול התורה, ובכל דבר שפתים מצא יתרונו הגדול, ועל ידו צרף וזקק ספר מראה כהן ויצא לאור מזוקק שבעתים.

כבר אמר החכם הולך את חכמים יחכם, כי מהיום אשר נפרד משה מהגאון הנזכר, פנה פנים ולב ומעיניו שם בהלכות טומאה וטהרה [א"ה, אולי צ"ל קדשים]. ועודנו באבו היה לו יד ושם בהלכות טומאה וטהרה כשם הגדולים.

הגר"ל לנדסברג, זכרונות ומסורות עמ' 99

וכפי הנראה מאז התקשרו רבינו והגאון בעל מראה כהן כשרבינו בתשובותיו מזכירו כמה וכמה פעמים ומכנהו אלף נעורי [עיי' אות"ח ח"א סי' מ, קנ"ב, ח"ב י"ד סי' פה, רצד, שא, ח"ו סי' כא] וכן מזכירו בחי' על הש"ס (כתובות ו. שבעות טו. חולין ב:)

הדרן מופלא על מסכת ביצה בהיותו בן שבע

בראות אביו שכבר הגיע לפלגות ראובן, והוא כלי מוכשר לקבל תורה וטהרה ולשמש גדולי ישראל, הביאו אל בית מדרשו של הגאון המפורסם רבי זלמן חסיד צ"ל, ובין שאר תלמידיו נמנה ועלה והצליח בלימודו. ובהיותו כבן שבע כבר היו שגורים בפיו כמה מסכתות, ואז היה מסיים מסכת ביצה, וחדש בסימו המשך מסוף המסכתא לתחלתה ב"הדרן עלך" כנהוג, בשכל חריף ונכון, והוטב מאד בעיני השומעים. ואחר שבעים שנה לערך בהתחילו ללמוד מסכת זו עם בני הישיבה הגיד לפניו המשך מסכת זו, וכאשר פלפלו התלמידים בדבריו אמר להם: דילדוּתא היא בהיותי בן שבע שנים חידשתי זאת, ותמהו מאד.

הגר"ש סופר חוט המשולש עמ' י

עם הגאון בעל פני משה

בהיותו בן שמנה שנים אקלע לאתר פפד"מ הגאון הגדול בעל ספר פני משה על הירושלמי, והרב רבי שמואל סופר הביא את בנו הקטן משה (אשר נעשה לילד שעשועים לכל לומדי העיר כי קנה שם טוב לעצמו ע"י ה"הדרן עלך ה"ל) לפני הגאון לנסותו בלימודים, והוא הראה לו דף גמרא אשר ילמוד עם תוספות ומפרשים בבית אביו, ובהגידו לפניו התפלא מאוד על יושר לימודו וחשב אולי אב מלאכה היא ויפה כח הבן מכח האב אשר למד אתו, על כך ציוה לו ללמוד עוד דף גמרא עם מפרשים בסדר קדשים, אבל לא הניחו לילך מחדרו חוצה, ובשעה מועטת למד לפניו כל הענין, והשתומם הגאון על עמקות שכלו וחרפותו לפי ערך שנותיו, והיינו דאהני ליה כי אביו רוב למודו עמו היה בסדר קדשים. ובראות הגאון גודל ערכו של הנער בתורה וגם יראת אלקים מרחפת על פניו ביקש מאביו שימסור בנו על ידו, והוא יביאהו חדריו חדרי תורה בארצות החיים ארץ הקדושה כי שם ביתו [כי היה בדעת הגאון בעל פני משה לעקור לארה"ק, אך בסוף לא איסתעיא מילתא], וילמדוהו וינהגוהו בכבדות כאשר ינהיג איש את בנו וכל מחסוריו עליו, ואבי הנער נענע לו ראשו, אבל אמו לא התרצתה על הדבר, כי קשה עליה פרידתו ומזלה חזי כי לגדולה מזאת הוא מתוקן בארץ מולדתו.

הגר"ש סופר, שם עמ' יב

עבודת התפילה בימי בחרותו

קדוש זקני ז"ל [ה"ה רבינו זי"ע] בימי בחרותו האריך בתפילה, ושחקו בו חבריו ואמרו לו, עד שהארכת בתפילה כבר למדנו סי' ש"ע וכדומה, והוא השיב להם, המאריך בתפלתו מאריך לו ימיו, ואזכר ללמוד יותר מכך ע"י אריכות ימים...

בעל החתן סופר, הקדמת בית אבות עמ' ג

ועי' כיוצ"ב בהספידו של בעל הכת"ע על אביו "תפילתו ג' פעמים בכל יום בדמעות שליש, אשר לשמע און שמעתי מפיו הקדוש שגם בימי ילדותו בלב שגבר ונזכה להתפלל כמו לעת זקנותו..."

עם בעל מח"ס מראה כהן בימי נעוריו

בעת ההיא [בימי נעוריו של רבינו החת"ס] בא הרב הגאון המפורסם [הגאון רבי יהודה כהן צ"ל דיין בליסא] בעל המחבר 'מראה כהן' לעיר פפד"מ להדפיס את ספרו הנכבד

ענינה דיומא

שיבני אור עחי רבינו בתקופה זו

מלחמת נפוליאון (ה)

בגיליון הקודש ראינו את הפצרת ק"ק יערגן שרבינו יעזוב את העיר פרעשבורג שבו השתוללה מלחמת נפוליאון נגד ממלכת אוסטרו-הונגריה, ויעבור לעירם עד יעבור זעם.

רבינו מתאר בלשונו: "ותשקוט הארץ כל הלילה, והיה בבוקר והיה חרדת אלקים על האנשים, באמרו כי ראו מעבר לנהר איך אנשי המלחמה הגביהו מצודתם עד מאוד, ושת שות מול העיר להרסה ולהחריבה. ואחרי ככלות תפילתי באו בני ביתי עלי והרעישו העולם מדוע תשאר פה, והעתירו עלי דבריהם עד שא"ל לסבול, ומאת ה' היתה זאת כי גם אותם האנשים בעצמם אשר אתמוול חלו פני בלתי צאת החוצה היום באו מאליהם וגרשוני לאמור כי טוב צאתי החוצה ולא אכשל ח"ו כשלון העיר".

היה זה ביום כ"א סיון תקס"ט. ואכן מיד אחרי כן בא עגלת צב מיערגן להוליך את רבינו לעירם, וכלשונו של רבינו שם: "ושמעתי לקולם, ויצאתי את העיר בדאבון נפש, ובאתי לשלום לק"ק יערגן, עיר קטנה ואנשים בה מעט, אבל הכינו לי דירה אצל אשה א' אשר התגוררה עם כל בני ביתי ברווח ת"ל, לפי ענין הגלות. ורוב אנשי הקהילה הבריוח נשיהם וטפם אל הקהילות הסמוכות... וגם שם בהיותי מתגורר לא שלותי ולא שקטתי מדאגתי על הק"ק..."

לאחר שרבינו ממשיך ומתאר בפרוטרוט את סדר התפילות שקבע וייסד להתפלל מידי יום ביומו על העיר, וסדר הצדקה וגמילות חסדים שקבע לעשות, סיים בלשונו "והנה כל ימי הגולה לא נתבטל בית המדרש שלי, כי גם עתה גלו עימי איה מהתלמידים, גם כי רובם נשארו בהק"ק, מ"מ למדנו תל"ת בכל יום שיעורין כסדרן לכל הפחות בקיבוץ עשרה תלמידים..."

הושע נא ציון המצוינות • הושע נא קדש הקדשים • הושע נא תל תלפיות

חדש ומיוחד:

אפשרות לשליחת קוויטל

לציון קדשו של מרן
החתם סופר זי"ע
בפרשבורג

הקויטלך יונחו על מקום מנוחת קדשו מידי שבוע לשליחת קויטל

נא לשלוח אימייל עם השמות:
k6056157010@gmail.com

תפלה למשה איש האלקים ה' מעון אתה היית לנו בדרך ודרך

הליכות והנהגות

עבדרי ונחמא רבינו ז"ע

חידוש וכתובת חידושי תורה (ג)

עיקר הכונה הוא ללמוד כדי להבין, והחידושים הם "חלקנו בתורתך"
עיקר הכונה של הלומד אינו כדי לחפש, אלא כדי לכוון ההלכה שנדע איך לעבוד את השי"ת, ואם יתחדש לנו חידושים "הלא לכל אדם חלקו בתורה" (דרשות ח"ג כ"ה ע"א).

חידושים בתשובות חתם סופר

כוח החידוש של רבינו היה מן המפורסמות, ואב"ד טבריא הגאון רבי משה קליערס זצ"ל היה אומר שבתשובות חתם סופר אין שורה בלא חידוש (ספר מזקנים אתבונן, ירושלים תשס"ז, עמוד כ"ז).

חידושים על פרשיות התורה

רבינו היה רגיל לחדש חידושי על התורה בעת שהעביר הסדרה שנים מקרא ואחד תרגום, ובעת קריאת התורה, והעלה חידושי אלו על גבי הכתב בערב שבת ובמוצ"ש, ואח"כ הדפיס מזה קונטרס מיוחד בכל שנה ושנה (שו"ת ח"ו סי' ס"א, וע"ל לקח"ח עמוד ת"ט, ומנהגי חת"ס להגרע"מ סופר פ"ג אות ט').

חידושים על תורת הסוד

רבינו הזהיר שבתורת הסוד אין לנו לחדש בה דבר, רק ללמודו כמו שמקבלים איש מפי איש (דרשות דף קצ"ח טור ג') [מן העניין לציין מה שאמר פעם הדעת סופר זצ"ל, דמש"כ זקינו החת"ס בתשובותיו "אין לי עסק בנסתרות", אף שהיה בקי בתורת הסוד כידוע, כוונתו שאינו עושה "עסק" מהנסתרות, כלומר אינו מנסה לעשות רווחים מתורת הנסתר... (הליכות הסופר עמוד י"ב)].

חידושי הצדיק הם רוח הקודש

חידושים שהצדיק מחדש בעולם הזה, הם המה מהופעת רוח קדשו אשר דיבר ה' עמו, והיה רוח אמת בפיו, ואח"כ באים דיבורים אלו לבחינת עשיה, כאשר הקב"ה יעשה מהם שמים חדשים (דרשות דף שעה"א טור א').

לומר חידוש שלו בשם החתם סופר

רבינו היה אומר "זה אני מוחל לכם אם אתם אומרים חידושיי בשמכם, אבל אם אתם אומרים חידושים שלכם בשמי, זה אינני מוחל לכם" (ספר אמרי ויחי יוסף פאפא עמוד ק', וע"ע בדברי רבינו בתו"מ על תהילים דף ר"א).

חיוב כתיבת ופרסום חידושי התורה

מי שיש בידו חידושי תורה שזיכהו הבורא לחדש, ויודע שדבריו הם לשם שמים, ואעפ"כ מונע עצמו מלהדפיס ולפרסם, מחשש המלעיזים והמלעיגים, עבירה הוא בידו, ועתיד ליתן את הדין (שו"ת או"ח סי' ר"ח).

כתיבת חידושי תורה שלא לשם שמים

חידושי תורה הרי הם תורה שבעל פה, ולכן המחבר ספר חייב להדפיס לשם שמים, כי באל"ה עובר על איסור דברים שבכתב אי אתה רשאי לכותבן, והתירויהו רק משום עת לעשות להשם, היינו לשם שמים (שו"ת או"ח סי' ר"ח). אכן ראה בית מאיר בהקדמה לאבה"ע, ושו"ת אפרקסתא דעניא סי' ב').

כתיבת חידו"ת בחול המועד

רבינו העלה פעמים את חידושי על הכתב גם בימי חול המועד (ראה שו"ת או"ח סוף סימן קפ"ד), זאת בשונה מהלכה פסוקה שאין בה חידוש ואין בה צורך המועד, שלא כתבו בחו"מ (ראה שו"ת או"ח סי' קכ"ג).

חידושי החת"ס פרים ורבים גם בימינו

לסיום פרק זה יש להביא מש"כ בעל הבאר משה (בהקדמה לתורת בני משה): "שמעתי מוח"ז הגאון רבי שלמה צבי הכהן שטראסער זצ"ל אב"ד דעברעצין, אשר קבלה בידו שחידושי החתם סופר יתגלו ויתחדשו עד ביאת משיח צדקנו בב"א".

יו"ל על ידי:

היכל החתם סופר

המפעל העולמי להפצת והנחלת מורשת החתם סופר

מכון הוצאה לאור • קו תורני • גיליון שבועי

להצטרפות לקבלת הגיליון באימייל: chasamsofer3@gmail.com

היכל המעשה

עבדו"ת סיפורי הוד עקדושת רבינו ז"ע

פרשת המרגלים...

עסקנים שנכנסו לעובי הקורה קבעו פה אחד, כי על הרב לברוח מקהילתו למקום מבטחים. יקח נא את מקל הנדודים וימלט את עצמו מגזר דין מות המרחף על ראשו. אך ראשי הקהילה, אשר נפשם היתה קשורה בנפשו, לא חשבו להסכים עם הפתרון הזה. וכי יישארו מעתה כצאן בלי רועה. האמנם נגזר עליהם להפסיד את רבם הנערץ בגלל עלילה שפילה??

לא נתנו אלו מנוח לעפעפיהם, את נפשם הסכימו לערוב בעד נפש רבם הגדול, כשלב ראשון אספו חברי הקהילה סכום עצום, למעלה מעשרת אלפים זהובים טבין ותקילין החליפו ידים במטרה לסתום בהם כמה פיות... אך על המשפט עצמו אי אפשר היה לדלג, רבינו יאליץ לעמוד מול שופטי הצבא, ולאחר מכן, חשבו העסקנים, ננסה להמתיק את פסק הדין!

בית הדין הצבאי קיבל את פני החתם סופר ומלוויו בפנים קודרות, חבר השופטים ישב בחדר מעוגל בפנים מטילות אימה וזוועה, כשחבר שלופה מונחת ביד כל אחד מהם. רבינו שראה את המראה המחריד, אחזתו אימה ופחד עצום, עד כי עצמותיו דא לדא נקשו מרוב בהלה...

אך בראות ראש השופטים, הגנרל פ'אול דה מונפורט', את מי הם עומדים לשפוט, מיהר לקום על רגליו, הוא השיב את חרבו לנדנה, ובמילים רכות הפשיר את האוירה המתוחה, ולא התחיל במשפט עד כי ראה שרבינו נרגע ומילותיו סדורות על לשונו להפריך את טענות התביעה מכל וכל. לא נתקרה דעתו, עד שלתדהמת השופטים האחרים, ולפליאתם הגוברת של הסובבים, ביקש השופט הראשי מכל הנוכחים לעזוב את החדר, והזמין את רבינו החתם סופר לשיחה ידידותית משל עומדים הם להחליף חוויות ילדות...

בחור צעיר היה אז רבינו החתם סופר, בעת שבא ללמוד בעיר מיינץ, את ארוחותיו קיבל הבחור מאחד מגנדי העיר העשירים שראה לעצמו זכות להאכיל את העילוי הצעיר על שולחנו.

באותו זמן היה נהוג שהחיילים גם כן התפזרו בין בתי העיר, כל חייל מצא לעצמו בית שבו ישן ואכל, ובעל הבית חייב היה להעלות לו די מחסורו. גם אצל הנגיד מארחו של החת"ס שהה אחד מאותם חיילים. בדמותו הקורנת ואצילית של הבחור משה סופר שבו את ליבו של החייל, והוא הרבה להתרועע עמו, והפציר בו כי יעיל ללמוד ולהתחנך מידיעותיו, ובתמורה הציע לו החייל שהוא יסייע בעדו בניקיון בגדיו ושאר צרכיו.

השופט הבית בפניו של החתם סופר, ולגודל פליאתו שאל "וכי לא תכיריני???" "אני הוא החייל שכיסס את בגדך. אני הוא זה שזכית להנות מידי יום מחכמתך ותבונתך. עצותך החכמות עומדים עד היום נגד עיני!"

שר הצבא, הגנרל האדיר, שכל פיקודיו העריצו את עוז רוחו, עמד עתה כנוע מול רב הגדול, ולא הצליח לכבוש את רגשותיו, געגועיו לילדיו משכבר, פרצו מליבו, ובהבטחה נאמנה הבטיח לו כי לא יאונה לו כל רע... אין צורך לציין כי אכן טרח אותו שופט להוכיח את חפותו של רבינו, עד שהוציא זכאי בדין.

(מקור: חוט המשולש. וראה באריכות בבטאון אוצרות הסופר ל' שבירור באריכות את פרטי המעשה, ומתי התרחש. למידי נכדי רבינו ציינו שבאותו מעמד חידש רבינו את פירושו הידוע על הפסוק "וראית את אחורי ופני לא יראו", כי פנמים קורה לאדם מקרים שאינו מבין על מה עשה השם ככה, ורק ברבות הימים מתגלה לו הטובה שהטמין הקב"ה באותו מעשה, כמובא בתו"מ פרשת כי תשא פ"ג פ"א פכ"ג).